

COBRA75

Tentoonstelling

Je est un autre

Ernest Mancoba en Sonja Ferlov

27 januari – 14 mei 2023

Je est un autre, Ernest Mancoba en Sonja Ferlov toont de werken van de Zuid-Afrikaanse beeldhouwer en schilder Ernest Mancoba (1904-2002) en de Deense beeldhouwer Sonja Ferlov (1911-1984). Beiden waren betrokken bij de oprichting van de Cobra-beweging in Denemarken, zij het aan de zijlijn. In 2019 presenteerde Centre Pompidou in Parijs twee retrospectieven van hun oeuvre en toonde het Statens Museum voor Kunst in Kopenhagen een overzicht van Sonja Ferlov. Ter gelegenheid van het Cobra 75 jubileumjaar brengt het Cobra Museum voor Moderne kunst hun werk samen in een intiem overzicht van 60 schilderijen en sculpturen.

De levensverhalen van Ferlov en Mancoba zijn meeslepend en hadden een grote impact op hun kunst. Hun interracial relatie was uniek in die tijd waardoor ze veel tegenwerking en racisme ervoeren. Een groot deel van hun leven brachten ze door als bijna-kluizenaars van de maatschappij, voornamelijk met elkaar. Door deze nauwe relatie bleven hun artistieke werken ontegenzeggelijk individueel, maar het werk van de een beïnvloedde dat van de ander. Het paar hield er dezelfde overtuigingen op na, waaronder de rol die kunst moet spelen om de mensheid samen te brengen op gemeenschappelijke grond. De tentoonstelling *Je est un autre* laat zien hoe al deze verschillende aspecten hun kunst beïnvloedde

Parijs

Ernest Mancoba kwam vanuit Zuid-Afrika in 1938 naar Parijs om te studeren. Hij had leren houtsnijden op een missionaire school, waar zijn talent was opgevallen. Mancoba begreep echter dat zijn kansen als zwarte Afrikaan in zijn gekoloniseerde thuisland beperkt waren. Sonja Ferlov groeide op in een welgesteld gezin in Denemarken en volgde verschillende kunstnijverheidsscholen, waar ze bevriend was met kunstenaars als Richard Mortensen en Ejler Bille. Ook maakte ze deel uit van de surrealistische Deense kunstenaarsvereniging Linien (1934-39) en werkte mee aan het gelijknamige tijdschrift. In 1936 verhuisde ze naar Parijs, waar ze bevriend raakte met kunstenaars als Alberto Giacometti, Joan Miró en Max Ernst.

Mancoba en Ferlov ontmoetten elkaar in Parijs, kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Ze maakten deel uit van dezelfde vriendenkring en werden al snel geliefden. De oorlog bracht hen zowel trauma's als onverwacht geluk. Mancoba werd voor vier jaar geïnterneerd in twee krijgsgevangenenkampen. In het transportkamp van Drancy werd hij geconfronteerd met een schokkende mate van geweld, waaronder gevangenen die zich gewelddadig tegen elkaar keerden. Maar in St. Denis, een gevangenis voor niet-strijders, kregen ze toestemming om te trouwen waarbij een Duitse soldaat hen heimelijk fotografeerde op hun trouwdag en de afdrukken schonk.

De oorlog had een grote invloed op het werk van Ferlov. Het spontane en snelle maakproces van haar eerdere surrealistische werken maakte plaats voor bedachtzaam

beeldhouwen – of zoals zij het omschrijft, een manier om orde in de chaos te scheppen. Voortaan bestaat haar beeldhouwproces uit overpeinzingen waarin haar gedachten langzaam vorm krijgen in het beeldhouwwerk. Het enige grote werk dat Ferlov tijdens en na de oorlog maakte was "Skulptur" (1940-46), dat ook in de tentoonstelling is opgenomen.

Kattinge

In 1947 verlieten Ferlov en Mancoba samen met hun één jaar oude zoontje het door oorlog verscheurde Parijs en vestigden ze zich in het Deense Kattinge. Ze zouden daar vijf jaar blijven. Hoewel hun verblijf van relatief korte duur was, had het een enorme invloed op hun leven en kunst. Mancoba ontdekte de fresco's van Deense middeleeuwse kerken naast andere Scandinavische invloeden. Mogelijk hebben de fresco's Mancoba geïnspireerd om te gaan schilderen. In deze tentoonstelling worden een aantal van zijn schilderijen en tekeningen uit deze tijd samengebracht, waarvan sommige al decennia niet of zelfs nooit eerder geëxposeerd zijn. Zo is 'Untitled' (1950/51), uit een privécollectie, sinds de jaren zeventig niet meer tentoongesteld. Mancoba leek gretig gebruik te maken van kleur en testte de intensiteit en de textuur van de verf.

In 1948 werden Ferlov en Mancoba uitgenodigd om deel te nemen aan de jaarlijkse tentoonstelling van Høst. Daar ontmoetten zij de Deense avant-garde en de kunstenaars die met Cobra (1948-1951) zouden worden geassocieerd, waaronder Karel Appel, Constant en Corneille. Ze werden lid van de vereniging in 1949, maar dat jaar viel Høst uiteen door onherstelbare onenigheid, waarbij het de avant-garde niet lukte om hun meningsverschillen over de richting van kunst bij te leggen. Mancoba en Ferlov raakten vervreemd van de groep.

Hoewel ze bij verschillende verenigingen te gast waren, kregen ze nooit het lidmaatschap aangeboden. Aangezien verenigingen het belangrijkste platform waren voor expositie en verkoop in Denemarken, had dit gevolgen voor het levensonderhoud van de familie als kunstenaars. Hun artistieke isolement, de intolerantie over de etniciteit van Mancoba en de bezorgdheid over de scholing van hun zoon Wonga motiveerden de familie uiteindelijk om terug te keren naar Frankrijk.

Je est un autre

Hun isolement dat in de laatste jaren in Kattinge begon, duurde de rest van hun leven in Frankrijk voort en werd verergerd door hun zeer nederige omstandigheden. Het betekende echter niet dat ze onverschillig werden tegenover de samenleving. Hun bezorgdheid over maatschappelijke onenigheid leek hun kunst juist te motiveren, zoals te zien in Ferlov's "Mask and Figure" (1977-84) en Mancoba's kota-achtige schilderijen.

Mancoba en Ferlov citeerden de negentiende-eeuwse Franse dichter Arthur Rimbaud "*Je est un autre*", wat Mancoba vertaalde als "*Ik is een ander*". Rimbauds grammaticale fout om *est* (is) te gebruiken in plaats van *suis* (ben) is poëtische opzet. Mancoba en Ferlov hebben het mogelijk geïnterpreteerd als symbool dat het onmogelijk is om daadwerkelijk de ander te zijn, maar dat men het wel moet proberen. Het is de boodschap die zij aan de wereld wilden meegeven: wij hebben geleden, maar wij houden hoop dat de mensheid een manier kan vinden om het lijden tot een minimum te beperken.

Gast-curator Winnie Sze

Winnie Sze is als zelfstandig conservator gestationeerd in Kaapstad. Tijdens haar fellowship bij het Van Abbemuseum in Eindhoven onderzocht ze de relatie van Ernest Mancoba met de Cobra-kunstenaars. Sze heeft diepgaande interesse in een bredere benadering van de visuele kunst en focust zich in Zuid-Afrika op sociaal-georiënteerde, creatieve

samenwerkingsverbanden. Sze studeerde kunstgeschiedenis aan de University of British Columbia (Vancouver, Canada) en bestierde voorheen een project-locatie voor hedendaagse kunst in Londen.

Viering Cobra 75

In 2023 is het 75 jaar geleden dat de revolutionaire Cobra-beweging werd opgericht in Parijs. Het Cobra Museum voor Moderne Kunst in Amstelveen viert dit jubileumjaar met een groots tentoonstellingsprogramma. Cobra (1948-1951) was een internationale beweging van jonge, vooruitstrevende kunstenaars die kleurrijke, expressief-spontane kunst maakten. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog veroorzaakten zij een revolutie: een doorbraak in de moderne kunst die tot op de dag van vandaag doorwerkt in kunstopvattingen en kunstuitingen. De naam Cobra is een samenstelling van: Copenhagen, Brussel en Amsterdam. De hoofdsteden waar de oprichters van deze kunstenaarsgroep vandaan kwamen. Zo kwam Jorn uit Denemarken, Dotremont en Noiret uit België, Appel, Corneille en Constant uit Nederland. Naast deze grote namen maakt het Cobra Museum zich sterk voor een inclusieve benadering van de Cobra-beweging en rekt met regelmaat de traditionele Cobra-canon op. In 2019 was er bijvoorbeeld een grote tentoonstelling “Nieuwe Nuances” speciaal gewijd aan vrouwelijke kunstenaars in en rondom Cobra.

De tentoonstelling *Je est un autre. Ernest Mancoba en Sonja Ferlov* is onderdeel van het jubileumjaar Cobra 75 en vormt samen met de tentoonstellingen *Wij kussen de aarde. Deense moderne kunst 1934-1948* en *Becoming Ovartaci* een drieluik over Deense moderne kunst. Bij deze drie tentoonstellingen verschijnt een rijk geïllustreerde catalogus samengesteld door de gastconservatoren en tweetalig (Nederlands en Engels) uitgegeven door Waanders Uitgevers. Het boek *Wij kussen de aarde* is o.a. verkrijgbaar in de museumshop van het Cobra Museum.

Met dank aan

Het jubileum programma Cobra 75 is mede mogelijk gemaakt door onze partners en genereuze steunverleners. We bedanken in het bijzonder de gemeente Amstelveen, VriendenLoterij, Trebbe, BPD, Rabobank Amstel & Vecht, Hizkia, Prins Bernhard Cultuurfonds, Ny Carlsberg fondet, Ambassade van Denemarken, KEIM en de Cobra Business Club.